

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
ОС «Магістр»

на тему: **«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ»**

Виконала: студентка II курсу, групи ПО-2м
спеціальності: 013 – «Початкова освіта»
Шкроміда Васирина Василівна
Керівник: к.пед.н., доц. Швардак М.В.
Рецензент: к.пед.н., доц. Реґо Г.І.

Мукачево - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ	8
1.1. Стан дослідженості проблеми	8
1.2. Творчість особистості: сутність, типи та рівні	17
1.3. Особливості розвитку творчості молодших школярів	24
1.4. Умови успішного розвитку творчих здібностей молодших школярів	33
1.5. Позакласна діяльність школяра як напрям освітнього процесу в школі	37
Розділ 2. ВПЛИВ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ НА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	43
2.1. Розвиток творчої особистості учнів у процесі позакласної роботи в початковій школі	43
2.2. Стан рівня сформованості творчої особистості молодших школярів	57
2.3. Гурток як ефективна форма позакласної роботи з розвитку творчих здібностей у молодших школярів	63
2.4. Рекомендації щодо розвитку творчих здібностей у молодших школярів в умовах позакласної роботи	66
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Тенденції розвитку сучасної освіти в Україні ініціюють формування в учнів таких якостей, як самоактуалізація, активне творче самовиявлення, максимальна творча самореалізація, що становлять основу новітньої гуманістичної парадигми, яка є засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина, дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені.

Для виконання зазначених завдань важливо визначити закономірності становлення і розвитку творчої особистості, які органічно пов'язані із загальними закономірностями формування всебічно розвинутої особистості і виявляються як їхні особливості, зумовлені специфікою творчого процесу. З огляду на це велике значення набуває формування в учнів творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, вміння ставити і вирішувати нові проблеми. Розв'язує це завдання педагогічна наука, призначення якої створити нові, ефективніші технології навчання школярів.

Проблемі формування творчої особистості присвячено значну кількість досліджень. Огляд і аналіз наукової літератури засвідчив, що переважна більшість учених (В.Андреев, Г.Вуш, В.Дружинін, В.Моляко, О.Матюшкін, Л.Пономарьов) визначають творчі здібності, творчий процес, ступінь індивідуального розвитку творчих здібностей, якостей особистості, що забезпечують творчу діяльність. Їх праці стосуються проблеми управління процесом розвитку творчості, створення умов, які б забезпечували інтуїтивне розв'язання проблеми творчості, виховання творчого клімату в колективі. Вони пропонують особливі евристичні прийоми вирішення творчих завдань, форми стимулювання творчої активності людини.

Проблема розробки шляхів розвитку творчої особистості перебуває в центрі уваги таких дослідників, як В.Андреев, Н.Кичук, С.Сисоєва, Н.Тализіна та ін.

Проте в їх працях недостатньо уваги приділено формуванню творчих здібностей молодших школярів в умовах позакласної роботи. Адже саме в молодшому шкільному віці закладаються основи формування творчої особистості, а позакласна робота в цьому плані має потужні можливості. Отже, актуальність порушеної проблеми, об'єктивна потреба у постійному розвитку та оновленні шляхів формування творчої особистості учня в сучасній позакласній роботі зумовили вибір теми дослідження «Розвиток творчих здібностей молодших школярів у позакласній роботі».

Мета дослідження – вивчити і дослідити особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у позакласній роботі.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

- проаналізувати стан проблеми формування творчої особистості у психолого-педагогічних дослідженнях;
- визначити роль позакласної роботи у формуванні творчих здібностей у молодших школярів;
- провести констатувальне дослідження рівня сформованості творчої особистості молодших школярів;
- окреслити умови успішного розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – творчі здібності учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – шляхи формування творчої особистості молодшого школяра в позакласній роботі.

Відповідно до визначених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні методи дослідження*: аналіз, порівняння, синтез, систематизація, класифікація та узагальнення теоретичних даних, представлених у педагогічній, психологічній та методичній літературі, вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду; *емпіричні методи дослідження*: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, анкетування, експертиза, якісний і кількісний аналіз результатів експерименту.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дипломної роботи можуть бути використані вчителями початкових класів у позакласній роботі з метою виявлення та розвитку творчих здібностей молодших школярів, а також студентами закладів вищої освіти педагогічного спрямування при вивченні курсів «Педагогіка», «Теорія та методика виховної роботи», «Методика гурткової та клубної роботи» тощо.

База дослідження. Мукачівська ЗОШ №13.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи оприлюднено на Всеукраїнських науково-практичних Інтернет-конференціях «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторах» (Мукачево, 25 жовтня 2018 р. та 7 листопада 2019 р.).

Публікації. Матеріали дослідження відображено у двох публікаціях (тезах доповіді) [61-62].

Дипломна робота ОС «Магістр» складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (63 позицій) та доповнена 2-ма додатками. Текст дослідження викладено на 71 сторінці основного тексту. Загальна кількість сторінок – 107.

ВИСНОВКИ

Сучасна державна політика в галузі освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України. Це вимагає переходу від директивної до особистісно зорієнтованої моделі навчання й виховання, що націлює на пошук нових шляхів і засобів, які забезпечуватимуть розвиток внутрішніх можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, творчих здібностей. Тому творчість, творча діяльність і творчі здібності були і залишаються предметом аналізу багатьох учених (В.Андреев, Г.Вуш, В.Дружинін, Г.Костюк, Н.Кичук, В.Моляко, О.Матюшкін, Л.Пономарьов, С.Сисоєва, Н.Тализіна та ін.).

Вивчення філософської літератури дало можливість отримати визначення творчих здібностей як передумови формування творчої особистості. Творчою є кожна особистість, яка прагне самовиразитися у діяльності, спрямованій на перетворення навколишнього середовища. Міра творчої активності суб'єкта залежить від розвиненості його творчих здібностей.

Аналіз психолого-педагогічних джерел обумовив висновок про складність, багатоаспектність природи творчих здібностей, шляхів розвитку і дозволив тлумачити творчі здібності як інтегративну характеристику особистості, що спрямовує її на перетворювальну діяльність і забезпечує творчий рівень цієї діяльності.

На сучасному етапі проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів набула особливої актуальності, оскільки гуманістична тенденція в світі детермінує необхідність упровадження нових підходів до процесу навчання й виховання учнів початкової школи з максимальним використанням творчого потенціалу.

Молодший шкільний вік є найсприятливішим для творчого розвитку дітей. Саме в цей період активно розвивається уява, дар фантазувати, творчо мислити, помітно проявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати, критично оцінювати діяльність.

Проаналізувавши теорію і методика розвитку творчих здібностей, було з'ясовано, що розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту усіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати освітній процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

Успіху творчої діяльності сприяє також система позакласної роботи початкової школи, в розрізі якої реалізуються тематичні дні і тижні для розвитку творчих якостей школярів; використання особливостей канікулярного періоду; застосування творчої гри в системі виховної роботи, проведення конкурсів, участь у гуртковій роботі, інсценізаціях, залучення школярів до колективно-творчих справ та масових заходів. Адже, відомо, що в умовах позакласної діяльності особливо яскраво розкриваються та розвиваються творчі здібності вихованців.

Різні форми регулярної позакласної роботи (наприклад, гуртка) – це "полігон для випробувань" різних можливостей дитини, своєрідний соціально-психологічний тренінг, постійний новий досвід, розширення уявлень про себе й інших людей, прекрасна можливість творчої самореалізації особистості.

У використанні традиційних і нетрадиційних методик учителі повинні надавати пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності дитини. Крім традиційних методів розвитку творчості учнів (ігри, творчі завдання, проблемні ситуації та ін.), на сучасному етапі розроблено ряд інноваційних методів (методи самостійного здобуття знань, розвивальне навчання, блочна система навчання, методи розвитку творчого мислення, метод проектів), які допомагають розширити здібності молодших школярів, викликають бажання самостійно займатися творчою діяльністю, а також виховують наполегливість, волю, бажання вчитися.

Для визначення рівня розвитку творчих здібностей в учнів молодшого шкільного віку ми провели експериментальне дослідження на базі Мукачівської ЗОШ I-III ступенів №13. Всього дослідженням було охоплено

101 учень початкових класів. Отримані результати дозволяють зробити висновок, що більшість досліджуваних мають середній та низький рівні сформованості творчих здібностей, що говорить про необхідність їх розвитку.

З'ясовано, що одним із ефективних шляхів розвитку творчої особистості є участь дітей у гуртковій роботі. Саме цей шлях повною мірою реалізується у Мукачівській ЗОШ I-III ступенів №13. У даному закладі освіти діє міський соціально-освітній проект «Траєкторія таланту», який спрямований на розвиток творчого потенціалу, забезпечення активної соціалізації учня, створення умов для творчого зростання кожної дитини. У розрізі даного проекту діють такі напрями гурткової роботи: художньо-естетичний, туристично-краєзнавчий, науково-технічний, соціально-реабілітаційний та фізично-оздоровчий.

Активна участь у гуртках сприятиме формуванню в дітей таких найважливіших характеристик творчих здібностей, як швидкість мислення (кількість ідей, що виникають за одиницю часу), гнучкість розуму (здатність швидко переходити від однієї думки до іншої), оригінальність (здатність знаходити рішення, що відрізняються від загальноприйнятих), допитливість (чутливість до проблем навколишнього світу); вміння висувати і розробляти гіпотези. А також учні мають можливість проявити та розвинути власні творчі здібності.

З'ясовано, що одним з найважливіших факторів творчого розвитку дітей є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей. Відповідно, на основі аналізу робіт кількох авторів ми виділили шість основних педагогічних умов успішного розвитку творчих здібностей молодших школярів: ранній фізичний розвиток; створення середовища, яке випереджує їх розвиток; максимальне напруження сил; надання дитині свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, у їх тривалості; ненав'язлива, розумна, доброзичлива допомога дорослих; комфортне психологічне середовище і наявність вільного часу.

На підсумковому етапі дослідження були розроблені рекомендації педагогам щодо розвитку творчих здібностей у молодших школярів у процесі реалізації позакласної роботи. Дотримання певних рекомендацій, реалізація навчально-виховних дій, включення учнів у позакласну діяльність, забезпечення умов для розвитку творчих здібностей школярів у процесі виховної роботи є чи не найважливішими складовими, які враховує вчитель в своїй педагогічній діяльності для розвитку всебічно розвиненої особистості, яка здатна до творчого мислення та проявів ініціативи.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>